

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних організацій і дипломатичної служби

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора ІМВ
з навчальної роботи
І.О.Мінгазутдінов

« ____ » _____ 2013 року

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
філософського факультету
з навчальної роботи
Л.Г.Комаха

« ____ » _____ 2013 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

для студентів

галузі знань **0301** **соціально-політичні науки**

спеціальності **8.03010401** – **політологія**

спеціалізації *прикладна політологія*

КИЇВ – 2013

Розробник: к.політ.н., **Петюр Роман Костянтинович**

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «_____» _____ 20__ року №_____

Голова науково-методичної ради _____ (_____)

(підпис) (прізвище та ініціали)

«_____» _____ 20__ року

© Р.К.Петюр, 2013 рік

© _____, 201_ рік

© _____, 201_ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором студентів „Дипломатичний протокол та етикет” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» *галузі знань* 0301 – соціально-політичні науки, *спеціальності* 8.03010401 – політологія, *спеціалізації* „Прикладна політологія”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальноприйняті міжнародні та вітчизняні норми, правила і традиції офіційної дипломатичної поведінки та міждержавних взаємодій.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна „Дипломатичний протокол та етикет” базується на циклі дисциплін професійної та практичної підготовки, зокрема „Теорія міжнародних відносин”, „Геополітика”, „Політичні аспекти європейської інтеграції”, „Політична глобалістика”, „Політичні комунікації” та пов'язана з дисципліною „Психологія ділового спілкування”.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Протокол та етикет у дипломатичній роботі.
2. Протокольні особливості міждержавних взаємодій.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни „Дипломатичний протокол та етикет” є ознайомлення з основними поняттями дипломатичного протоколу, етикету і церемоніалу, а також сукупністю специфічних норм, правил і умовностей здійснення дипломатичних взаємодій між офіційними представниками держав і міжнародних організацій.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни „Дипломатичний протокол та етикет” є набуття студентами необхідних методичних і фактичних знань зі сфери дипломатичного протоколу та етикету, здобуття практичних навичок застосування положень дипломатичного протоколу та етикету для роботи у сфері зовнішніх зносин, зокрему ведення переговорів з представниками іноземних держав.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- ❖ основні поняття і терміни дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету;
- ❖ базові принципи дипломатичного протоколу;
- ❖ нормативно-правову міжнародну та національну базу дипломатичного протоколу;
- ❖ основні норми дипломатичного та ділового етикету в зовнішньому вигляді та поведінці сучасного дипломата і ділової людини;

- ❖ особливості протокольного забезпечення діяльності дипломатичних представництв;
- ❖ специфіку протокольного забезпечення міждержавних контактів на дво- та багатосторонньому рівнях;
- ❖ основні церемоніальні норми у протокольній практиці України.

вміти:

- ❖ моделювати схеми проведення різного роду представницьких заходів;
- ❖ готувати та оформлювати дипломатичні документи протокольного характеру (візитні картки, запрошення на дипломатичні прийняття і відповіді на них тощо);
- ❖ розробляти програми візитів делегацій іноземних партнерів;
- ❖ моделювати схеми розсадки під час нарад, переговорів, офіційних та неофіційних заходів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години / 2 кредити ECTS.
Зокрема: *лекції – 34 год., самостійна робота – 38 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

3. Засоби діагностики успішності навчання – усне опитування під час лекційних занять, тестування, модульні контрольні роботи, залікове опитування.

Змістовий модуль 1 ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ У ДИПЛОМАТИЧНІЙ РОБОТІ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ТА ІСТОРІЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ, ЦЕРЕМОНІАЛУ ТА ЕТИКЕТУ (6 год.)

Поняття „протокол”, „дипломатичний протокол”, „державний протокол”, етимологія термінів. Предмет, значення, принципи дипломатичного протоколу. Поняття „міжнародної ввічливості”, „взаємності”, „реторсії”. Дипломатичний протокол – „політичний інструмент дипломатії”. Складові дипломатичного протоколу. Протокольна демонстрація. Поняття дипломатичного церемоніалу.

Історія дипломатичного протоколу. Формування міжнародно-правової бази дипломатичного протоколу. Віденський конгрес 1815 р., Віденський регламент щодо старшинства дипломатичних агентів. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р.

Становлення традицій дипломатичного протоколу і церемоніалу України. Положення „Про Державний Протокол і Церемоніал України” від 22 серпня 2002 р.

ТЕМА 2. ПРОТОКОЛЬНЕ СТАРШИНСТВО. АКРЕДИТАЦІЯ ДИПАГЕНТІВ. ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ (6 год.)

Дипломатичний корпус. Дуаен, способи його обрання, функції. Дипломатичний список. Протокольне старшинство: теоретичні й практичні аспекти. Місце дипломатичного корпусу на офіційних державних церемоніях. Зносини дипломатичних представництв з МЗС і зовнішньополітичними відомствами, урядовими установами.

Протокольні традиції, пов’язані з початком й завершенням діяльності дипломатичного представника в країні перебування. Церемоніал вручення вірчих і відкличних грамот. Протокольні візити дипломатів.

Дипломатичні привілеї та імунітети: історичне підґрунтя. Принципи та міжнародно-правові засади сучасних дипломатичних привілеїв та імунітетів.

ТЕМА 3. НОРМИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЕТИКЕТУ В ЗОВНІШНЬОМУ ВИГЛЯДІ ТА ПОВЕДІНЦІ ДИПЛОМАТА І ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ. КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ (8 год.)

Зовнішній вигляд дипломата, офіційної особи, ділової людини. Поняття зовнішнього вигляду та його складові. Діловий чоловічий та жіночий одяг. Вечірній одяг. Деякі особливості носіння фракту і смокінгу. Святковий одяг. Вибір одягу з урахуванням індивідуальних особливостей людини. Зачіска, аксесуари, парфуми, макіяж. Коштовності, функціональні коштовності чоловіків і жінок. Осанка, хода. Етикет носіння державних нагород та відзнак.

Правила вітань за нормами дипломатичного етикету. Класифікація вітань. Потискання рук, уклін, поцілунок руки, обійми.

Офіційні і протокольні форми рекомендування, представлення. Етикет звернень при офіційних контактах. Офіційне титулування. Правила дворянського титулування. Звертання до духовних осіб.

Культура мови. Етикет телефонної розмови. Проведення переговорів по телефону. Етикет публічних виступів.

Етикет дарування та прийняття подарунків, квітів. Класифікація подарунків. Етикет дарування квітів. Сувеніри. Оформлення подарунку, сувеніра. Правила особистого вручення, протокольного вручення та прийняття подарунку. Подяка за отриманий подарунок.

Тема 4 ПРОТОКОЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЛОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ ТА БЕСІД (6 год.)

Значення дипломатичних візитів і бесід. Приватні візити. Підготовка й проведення особистих бесід дипломатів. Особливості титулування співрозмовників під час дипломатичних контактів. Документи, які укладаються за результатами дипломатичної бесіди. Невербальні засоби спілкування.

Підготовка й проведення ділової зустрічі. Домовленість про ділову зустріч. Місце проведення і часові рамки ділової зустрічі. Мистецтво бесіди під час ділової зустрічі.

Візитна картка при дипломатичних і ділових контактах. Класифікація візитних карток. Стандарти, розміри та друк візитних карток дипломата, членів його родини. Правила оформлення візитних карток. Умовності та написи на візитних картках. Етикет візитної картки.

ТЕМА 5. ДИПЛОМАТИЧНІ ПРИЙОМИ (8 год.)

Роль та значення дипломатичних прийомів у міждержавних взаєминах. Класифікація дипломатичних прийомів. Протокольні характеристики різних видів дипломатичних прийомів. Методи підготовки і проведення дипломатичних прийомів. Список запрошених. Підготовка та розсилка запрошень. Особливості запрошення на прийом високого гостя. Спеціальні запрошення на прийом на честь високого гостя. Відповідь на запрошення. Схеми та правила розсадки на дипломатичних прийняттях. Поведінка господарів й гостей під час дипломатичних прийомів. Зовнішній вигляд під час дипломатичних прийомів. Застільний етикет. Подяка за гостинність, виявлену під час прийому.

ТЕМА 6. ПРОТОКОЛЬНІ АСПЕКТИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (6 год.)

Канали дипломатичної комунікації. Роль МЗС у здійсненні дипломатичної комунікації між державами. Взаємодія МЗС зі своїми та іноземними дипломатичними місцями. Налагодження, відновлення дипвідносин. Висловлення протесту. Дипломатична комунікація між державами, що не мають дипломатичних відносин. Залучення консульських установ для дипломатичних контактів. Дипломатична комунікація без залучення МЗС. Дипломатія спеціалістів. Дипломатія „прямого дзвінка” (на прикладі ЄС).

Поняття „дипломатичного листування”. Місце дипломатичного листування в зовнішньополітичній діяльності держави. Види документів дипломатичного листування. Сучасні засоби здійснення комунікації.

Свобода зносин дипломатичного представництва з центральними органами акредитуючої держави та держави акредитації. Дипломатична пошта, дипломатична валіза. Дипломатичний кур’єр.

Свобода пересування дипломатичних агентів по території держави перебування. Свобода зносин зі своїми громадянами та громадянами держави перебування.

Змістовий модуль 2 ПРОТОКОЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМОДІЙ

ТЕМА 7. МІЖНАРОДНА ВВІЧЛИВІСТЬ ДЕРЖАВ

(6 год.)

Державний Герб, Державний Гімн та Державний Прапор – символи суверенітету держави. Протокольні норми використання державної символіки. Етикет державного прапора. Етикет особистого прапора (штандарта). Історія символів Української державності. Державні символи України. Діючі законодавчі норми використання державної символіки. Символіка в дипломатичних представництвах і консульських установах. Геральдика. Державна геральдична служба України.

Національні свята держав світу. Реагування на святкові події в іноземній країні. Святкові листи, телеграми, їх надсилання та вручення. Виступ з нагоди національного свята. Обмін поздоровленнями з нагоди інтернаціональних свят. Протокольне реагування на події у житті вищих державних осіб зарубіжної держави. Участь в урочистостях з цієї нагоди. Реагування у випадку трауру в країні, смерті високої особи, акредитованого посла.

ТЕМА 8. ПРОТОКОЛЬНІ АСПЕКТИ ВІЗИТІВ НА НАЙВИЩОМУ ТА ВИСОКОМУ РІВНЯХ

(6

год.)

Місце та роль візитів на високому та найвищому рівнях у міжнародних відносинах. Класифікація і протокольні характеристики візитів. Протокольні і церемоніальні питання прийому іноземних делегацій. Підготовка й проведення візитів. Програма візиту, її складові. Програма дружини. Підготовча й передова групи. Підготовка програми перебування зарубіжної делегації. Особливі церемоніальні почесті. Схеми та правила розсадки в автотранспорті. Кортєж. Використання елементів державної символіки на автомобілях. Протокольне старшинство в державі. Протокольне старшинство учасників офіційних заходів. Протокольні подарунки під час візитів.

ТЕМА 9. ПРОТОКОЛ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА КОНФЕРЕНЦІЙ

(6 год.)

Дипломатичний протокол в ООН та в інших міжнародних міждержавних організаціях. Протокольний відділ Секретаріату ООН. Акредитація представників держав при МО. Порядок протокольного старшинства в міжнародних організаціях. Представницька робота постійних представництв

країн-членів при МО. Протокол візиту в ООН глави держави або уряду країн-членів ООН.

Розміщення делегацій в залах засідань. Символіка МО. Офіційні і робочі мови МО. Особливості протокольного забезпечення діяльності неурядових міжнародних організацій. Міжнародна посадова особа. Привілеї та імунітети міжнародних посадових осіб, делегацій держав, постійних представників в МО. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів 1973 р.

ТЕМА 10. ПРОТОКОЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕГОВОРІВ (6 год.)

Зустріч іноземної делегації. Програма перебування делегації. Ділова частина візиту (зустрічі, бесіди, презентації, переговори, конференції). Протокол двосторонніх й багатосторонніх переговорів. Підготовка та порядок проведення переговорів. Протокол конференцій та нарад. Схеми розміщення делегацій під час переговорів. Підписання документів. Протокольні заходи.

ТЕМА 11. ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОГО ТА ДІЛОВОГО ЕТИКЕТУ (8 год.)

Знання культури, звичаїв і традицій іноземних країн – одна з вимог дипломатичної професії. Поняття „культура”, „нація”, „цивілізація”. Специфіка невербальних засобів спілкування. Національні особливості протокольної практики й ділового спілкування. Релігійний протокол і його специфіка. Особливості спілкування з партнерами з європейських країн. Особливості спілкування з партнерами з країн Північної та Південної Америки. Особливості спілкування з партнерами країн Азії та Близького Сходу, Африки. Особливості державного протоколу різних країн. Культура толерантності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет. – К., 2009.
2. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М.: Прогресс, 1976. – 395 с.
3. Саттоу Э. Руководство по дипломатической практике. – М., 1961.
4. Резніченко В.І. та інші. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. – К., 2003.
5. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет : підручник; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – К. : Знання, 2012. – 264 с.
6. Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. К.: Знання України, 2004.

Додаткова:

7. Афанасьєв І. А. Діловий етикет. – К.: Альтерпрес, 2003. – 368 с.
8. Богучарский Е.М. Мусульманский этикет. – М.: Рипол-классик, 2009. – 227 с.
9. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.
10. Вайнштейн О.Б. Денди: мода, литература, стиль жизни. – М.: Новое литературное обозрение, 2005. – 640 с.
11. Виноградов В.М. Дипломатия: люди и события. Из записок посла. – М., 1998.
12. Воронцов Г.А., Клименко Б.М., Петровский В.Ф., Рыбаков Ю.М. Правила процедуры в многосторонней дипломатии. – М.: Междунар. отношения, 1986. – 445 с.
13. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби : Навч. посібник. – К. : Либідь, 2004. – 248с.
14. Ковалев Ан. Азбука дипломатии. - М., 1988.
15. Колоколов Б.Л. Профессия Дипломат. – М., 1998.
16. Леонов Н.С. Информационно-аналитическая работа в загранучреждениях. – М., 1996.
17. Максименко О.И. Энциклопедия этикета. – М., 2001.
18. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
19. Парбо В. Лексикон хороших манер. - Таллинн, 1991.
20. Пиз А. Новый язык телодвижений. Расширенная версия: как читать мысли окружающих по их жестам. - М. : Эксмо, 2007. - 411 с.
21. Попов В.И. Современная дипломатия. – М., 2000.
22. Сакун О.Ф. Дипломатическое ремесло. – М.: Междунар. отношения, 2007. – 440 с.
23. Семенов В. Л. Практика дипломатического протокола и этикета. – М., 2002.
24. Соловьев Э.Я. Современный этикет и деловой протокол. – М., 1999.
25. Холопова Т.И., Лебедева М.М. Протокол и этикет для деловых людей. - М., 1995.
26. Честара Дж. Деловой этикет. - М., 1999.

27. Шевченко В.Н. Некоторые вопросы протокольной практики. - М., 1997.
28. Berridge G., James A. Dictionary of Diplomacy: Second Edition. – Palgrave Macmillan, 2003. – 296 p.

Нормативні матеріали:

29. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р.
30. Віденська Конвенція про консульські зносини від 24.04.1963 р.
31. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів 1973 р.
32. Закон України „Про дипломатичну службу” від 20.09.2001 р.
33. Положення про Державний Протокол та Церемоніал України від 22.08.2002 р.